

## POSTANOWIENIE

18 kwietnia 2024 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Tomasz Szanciło

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym 18 kwietnia 2024 r. w Warszawie  
zażalenia G.K. i M.K.

na wyrok Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu

z 29 grudnia 2023 r., I ACa 1652/23,

w sprawie z powództwa G.K. i M.K.

przeciwko Bank AG w W.

o zapłatę,

**uchyla zaskarżony wyrok, pozostawiając rozstrzygnięcie  
o kosztach postępowania zażaleniowego w orzeczeniu  
kończącym postępowanie w sprawie.**

## UZASADNIENIE

Wyrokiem z 29 grudnia 2023 r. Sąd Apelacyjny we Wrocławiu uchylił wyrok Sądu Okręgowego w Opolu z 28 lutego 2023 r. w punktach I i III, zniósł postępowanie w sprawie od 26 maja 2022 r. i przekazał sprawę Sądowi Okręgowemu do ponownego rozpoznania, pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach postępowania apelacyjnego.

Sąd drugiej instancji wskazał, że podstawą uchylenia zaskarżonego wyroku jest stwierdzona w toku kontroli instancyjnej nieważność postępowania w pierwszej instancji, której podstawa została określona w art. 379 pkt 5 k.p.c., co było wynikiem wadliwego rozpoznania i rozstrzygnięcia sprawy na posiedzeniu

niejawnym, bez przeprowadzenia rozprawy. W ocenie Sądu Apelacyjnego nie zaistniały okoliczności uprawniające Sąd Okręgowy do rozpoznania i rozstrzygnięcia sprawy w takim trybie; w szczególności nie znajdował zastosowania art. 15 zzs<sup>1</sup> ustawy z dnia 2 marca 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych (aktualnie: tekst jedn. Dz.U. z 2024 r. poz. 340 ze zm.; dalej: u.COVID-19”), w brzmieniu obowiązującym od 3 lipca 2021 r. do 14 kwietnia 2023 r., a co najmniej jego zastosowanie było wysoce wątpliwe.

Zdaniem Sądu Apelacyjnego, ponownie rozpoznając sprawę, Sąd Okręgowy powinien uchylić zarządzenie przewodniczącego z 26 maja 2022 r. o skierowaniu sprawy na posiedzenie niejawne i prawidłowo wdrożyć dalsze czynności, w szczególności wyznaczyć rozprawę, podczas której strony zaprezentują swoje stanowiska, a powodowie zostaną przesłuchani.

Zażalenie na powyższy wyrok złożyli powodowie, zaskarżając go w całości, zarzucając naruszenie przepisów postępowania:

1/ art. 15 zzs<sup>1</sup> ust. 1 pkt 3 u.COVID-19 przez:

a) błędne określenie relacji tego przepisu i art. 148<sup>1</sup> § 3 k.p.c. i przyjęcie, że wniosek pozwanego o przeprowadzenie rozprawy uniemożliwił Sądowi pierwszej instancji zarządzenie przeprowadzenia posiedzenia niejawnego, podczas gdy oba te przepisy określają dwa niezależne tryby umożliwiające skierowanie sprawy na posiedzenie niejawne, w związku z czym wniosek pozwanego o przeprowadzenie rozprawy nie był wiążący dla tego Sądu;

b) błędne przyjęcie, że w sprawie nie zostały spełnione przesłanki umożliwiające rozpoznanie sprawy na posiedzeniu niejawnym w trybie u.COVID-19;

2/ art. 386 § 2 w zw. z art. 379 pkt 5 k.p.c. przez błędne przyjęcie, że postępowanie przed Sądem pierwszej instancji dotknięte jest wadą nieważności.

Powołując się na powyższe zarzuty, powodowie wniesli o uchylenie zaskarżonego wyroku Sądu Apelacyjnego i przekazanie sprawy do ponownego

rozpoznania temu Sądowi i rozstrzygnięcie o kosztach postępowania zażaleniowego.

W odpowiedzi na zażalenie pozwany wniosł o jego oddalenie oraz zasądzenie od powodów kosztów postępowania zażaleniowego.

**Sąd Najwyższy zważył, co następuje:**

Zażalenie unormowane w art. 394<sup>1</sup> § 1<sup>1</sup> k.p.c. jest szczególnym rodzajem środka zaskarżenia, nie służy ocenie prawidłowości czynności procesowych sądu odwoławczego podjętych w celu wydania rozstrzygnięcia co do istoty sprawy ani także zaprezentowanego przez ten sąd poglądu na temat wykładni prawa materialnego mającego zastosowanie w sprawie. Kontrola dokonywana przez Sąd Najwyższy w tych granicach nie zmierza ani do oceny zasadności żądania pozwu, ani także apelacji i nie polega na merytorycznym badaniu stanowiska sądu drugiej instancji, co do przepisów prawa materialnego mających zastosowanie w sprawie. Zażalenie na kasatoryjne orzeczenie tego sądu ma służyć jedynie poddaniu kontroli, czy zostało ono prawidłowo wydane. Sąd Najwyższy ocenia, czy stwierdzone przez sąd odwoławczy okoliczności są tymi, które w świetle art. 386 § 2 i 4 k.p.c. usprawiedliwiają wydanie orzeczenia kasatoryjnego, a nie reformatoryjnego, i – w zależności od wyniku – albo oddala zażalenie, albo uchyla zaskarżony wyrok (zob. np. postanowienia SN: z 26 września 2014 r., IV CZ 49/14; z 2 października 2014 r., IV CZ 54/14; z 31 stycznia 2018 r., I CZ 8/18; z 22 października 2020 r., IV CZ 63/20; z 16 maja 2023 r., III CZ 124/23).

Uchylenie wyroku przez sąd odwoławczy połączone z przekazaniem sprawy do ponownego rozpoznania sądowi pierwszej instancji może nastąpić w razie nierozpoznania istoty sprawy przez ten sąd albo gdy wydanie wyroku wymaga przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości, ewentualnie zachodzi nieważność postępowania (wówczas dodatkowo znoszone jest postępowanie w zakresie objętym nieważnością). Podstawą wydania zaskarżonego wyroku była ostatnia z wymienionych przesłanek, gdyż uchylenie wyroku Sądu pierwszej instancji nastąpiło z powodu nieważności postępowania ze względu na pozbawienie strony możliwości działania.

W orzecznictwie utrwalony jest pogląd, że przewidziana w art. 379 pkt 5 k.p.c. przesłanka pozbawienia strony możliwości obrony jej praw polega na tym, że strona na skutek wadliwości działań procesowych sądu lub strony przeciwnej nie brała udziału w całym postępowaniu lub jego znacznej części, jeżeli skutki tych wadliwości nie mogły być usunięte na następnych rozprawach wydanych przed wydaniem wyroku w danej instancji. Ocena zaistnienia takiej sytuacji procesowej dokonywana być powinna w kontekście okoliczności konkretnej sprawy. Chodzi jednak tylko o wypadki rzeczywistego pozbawienia możliwości obrony, którego skutkiem było niedziałanie strony w postępowaniu (zob. np. postanowienie SN z 21 lutego 2024 r., III CZ 262/23).

O pozbawieniu strony możliwości obrony swych praw przesądza kumulatywne wystąpienie trzech okoliczności: naruszenie przez sąd przepisów procesowych będących źródłem uprawnień strony, wpływ tego uchybienia na wyłączenie możliwości działania strony w postępowaniu oraz niemożność obrony swych praw w postępowaniu w następstwie wystąpienia obu uprzednio wymienionych okoliczności. Nie dochodzi do nieważności postępowania, gdy mimo naruszenia przez sąd przepisów postępowania strona podjęła czynności w procesie (zob. np. wyroki SN: z 15 października 2015 r., II CSK 690/14; z 1 marca 2017 r., IV CSK 350/16; z 19 lutego 2021 r., III CSKP 31/21; postanowienie SN z 21 lutego 2024 r., III CZ 262/23).

Z analizy akt sprawy wynika, że zarządzeniem z 26 maja 2022 r. – wydanym na podstawie art. 15 zzs<sup>1</sup> pkt 3 u.COVID-19 – zarządzono przeprowadzenie posiedzenia niejawnego. W przypadku dowodu z zeznań świadka A.S. pozwany nie oponował wobec przeprowadzeniu tego dowodu w formie pisemnej. W reakcji natomiast na postanowienie Sądu Okręgowego w przedmiocie dopuszczenia dowodu z przesłuchania stron, z ograniczeniem przesłuchania powodów, w formie pisemnej pozwany w piśmie procesowym z 28 października 2022 r. wniósł, aby dowód ten został przeprowadzony na rozprawie; pozwany przedłożył jednocześnie listę pytań do powodów.

Analiza motywów zaskarżonego orzeczenia oraz czynności formalnych podejmowanych przez Sąd Okręgowy nie pozwala na wyciągnięcie wniosku

o zaistnieniu nieważności postępowania wskutek pozbawienia strony możliwości obrony.

Zgodnie z art. 15 zzs<sup>1</sup> pkt 3 u.COVID-19, w brzmieniu na 26 maja 2022 r., tj. dzień wydania powyższego zarządzenia, przewodniczący mógł zarządzić przeprowadzenie posiedzenia niejawnego, gdy nie można było przeprowadzić posiedzenia zdalnego, a przeprowadzenie rozprawy lub posiedzenia jawnego nie było konieczne. Przepis ten umożliwiał skierowanie sprawy na posiedzenie niejawne, bez względu na stanowisko reprezentowane przez strony, a więc nie przewidywał możliwości sprzeciwienia się strony co do przeprowadzenia posiedzenia niejawnego zamiast rozprawy. Skierowanie zatem sprawy na posiedzenie niejawne następowało wskutek decyzji przewodniczącego, która miała charakter arbitralny.

Przed wszystkim Sąd Apelacyjny błędnie rozważył wzajemną relację art. 15 zzs<sup>1</sup> u.COVID-19 i art. 148<sup>1</sup> k.p.c., a więc czy ten pierwszy przepis stanowi szczególną regulację względem drugiego, czy też przepisy te należy traktować w sposób całkowicie odrębny, pozwalający na uznanie, że mają one charakter dwóch odrębnych i niezależnych od siebie trybów. Problem ten zarysował się już w orzecznictwie. W postanowieniu z 15 marca 2023 r., III CZ 256/22, Sąd Najwyższy wskazał, że art. 15 zzs<sup>1</sup> ust. 1 u.COVID-19 stanowi normę szczególną wobec ogólnych zasad Kodeksu postępowania cywilnego, w szczególności art. 148<sup>1</sup> k.p.c. Tego wniosku nie neguje okoliczność, że rozwiązanie zawarte w art. 15 zzs<sup>1</sup> ust. 1 u.COVID-19 było obarczone niedoskonałościami, w szczególności – jak zostało wskazane – bez względu na stanowisko uczestników procesu sprawa mogła zostać skierowana na posiedzenie niejawne. Mogło to budzić wątpliwości stron, jednakże możliwość taka została dopuszczona przez ustawodawcę z uwagi na określone uwarunkowania epidemiologiczne, które miały miejsce w tamtym okresie, czego nie sposób pominąć, a zatem Sąd pierwszej instancji mógł z niej skorzystać. O ile należy przyznać słuszność stanowisku Sądu Apelacyjnego, że w postępowaniu cywilnym zasadą jest rozpoznawanie spraw na rozprawie, to nie należy tracić z pola widzenia, iż od tej zasady występują wyjątki, a jeden z nich wynikał właśnie z powołanego przepisu ustawy covidowej, w brzmieniu już nieaktualnym, ale znajdującego zastosowanie do niniejszej sprawy.

Wbrew zapatrywaniu Sądu drugiej instancji w art. 15 zzs<sup>1</sup> u.COVID-19 nie zawarto wyłączeń, które dałyby asumpt do uznania, że przepis ten nie mógł znaleźć zastosowania w niniejszej sprawie. Przewodniczący, który zdecydował o skierowaniu sprawy na posiedzenie niejawne, także nie był zobligowany do przedstawienia uzasadnienia swojego stanowiska. Wniosek taki wynika z analizy tego przepisu. Nie było zatem podstaw do uznania, że Sąd Okręgowy nie był uprawniony do zastosowania powyższego przepisu lub też zastosował go błędnie, nawet jeżeli w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku nie wyraził wprost stwierdzenia na temat rozprawy zdalnej.

Przechodząc zaś do kwestii nieważności postępowania z uwagi na pozbawienie strony możliwości obrony swoich praw w rozumieniu art. 379 pkt. 5 k.p.c., wskazania wymaga, że jak wynika z ugruntowanego stanowiska Sądu Najwyższego, nieważność postępowania z przyczyn określonych w tym przepisie zachodzi wówczas, gdy strona zostaje faktycznie pozbawiona możliwości działania. Ocena takiego zdarzenia – jak była o tym mowa – wymaga dostrzeżenia, czy sąd naruszył przepisy prawa procesowego oraz czy uchybienie to miało wpływ na możliwość działania strony, a więc czy istniał związek przyczynowy między naruszeniem przepisu a pozbawieniem możliwości działania. Dodatkowo należy uwzględnić, czy mimo zaistnienia tych dwóch przesłanek strona mogła bronić swoich praw (zob. wyroki SN: z 16 lipca 2009 r., II PK 13/09; z 3 lutego 2010 r., II CSK 404/09; z 29 listopada 2017 r., II CSK 156/17). Pozbawienie możliwości obrony swych praw zachodzi, jeżeli z powodu wadliwości procesowych sądu lub strony przeciwnej, będących skutkiem naruszenia konkretnych przepisów Kodeksu postępowania cywilnego, których nie można było usunąć przed wydaniem orzeczenia w danej instancji, strona nie mogła – wbrew swej woli – brać i nie brała udziału w postępowaniu lub jego istotnej części (zob.m.in. wyroki SN: z 10 maja 1974 r., II CR 155/74; z 6 marca 1998 r., III CKN 34/98; z 28 listopada 2002 r., II CKN 399/01; z 22 maja 2014 r., IV CSK 545/13; z 20 lutego 2020 r., I PK 249/18). Pozbawienie strony możliwości obrony jej praw powoduje nieważność postępowania między innymi w razie rozpoznania sprawy i wydania wyroku w nieobecności powoda, który przed rozprawą wykazał niemożność stawienia się w sądzie i wnosił o odroczenie rozprawy (zob. wyroki SN: z 10 lipca 1974 r., II CR 331/74, OSNCP

1975, nr 5, poz. 84; z 18 marca 1981 r., I PRN 8/81; z 3 kwietnia 1999 r., I CKN 19/99). Jeśli zaś strona miała możliwość przedstawienia swoich twierdzeń i wniosków oraz odpowiedzi na twierdzenia i wnioski strony przeciwnej, a jednocześnie wyraziła zgodę na procedowanie w opisanym powyżej trybie szczególnym, to wówczas nieważność postępowania nie zachodzi (postanowienie SN z 15 marca 2023 r., III CZ 256/22).

W realiach niniejszej sprawy co prawda pozwany wyraził sprzeciw jedynie odnośnie do możliwości odebrania od powodów zeznań w formie pisemnej, niemniej jednak nie ma przesłanek, które pozwalałyby na stwierdzenie, że uniemożliwiło to stronie pozwanej przedstawienie swojego stanowiska czy też odniesienie się do stanowiska wyrażonego przez oponenta procesowego. Co charakterystyczne także w apelacji pozwany nie powoływał się na to, że został pozbawiony prawa do publicznego wysłuchania, ale że jeden z dowodów osobowych nie został przeprowadzony na rozprawie. Pozwany nie sprzeciwiał się zatem przeprowadzeniu postępowania w sprawie na posiedzeniu niejawnym, za wyjątkiem jawnego przesłuchania powodów. Sąd Apelacyjny błędnie utożsamia jednak ewentualne uchybienia w postępowaniu dowodowym z nieważnością postępowania. Takie uchybienia stanowią naruszenie przepisów postępowania, przy czym skarżący musi wykazać wpływ uchybienia na wynik sprawy.

W niniejszej sprawie Sąd Okręgowy przeprowadził dowód z przesłuchania stron (ograniczony do przesłuchania powodów) na piśmie, a pozwany przedłożył do akt sprawy listę pytań do powodów. Pozwany zatem, tak jak i powodowie, na każdym etapie postępowania mógł wyrazić swoje zapatrywanie odnośnie do istotnych okoliczności, które stanowiły podstawę rozstrzygnięcia, a w piśmie procesowym z 3 lutego 2023 r. nie wnosił o uzupełniające przesłuchanie powodów, przedstawiając merytoryczne stanowisko w sprawie (k. 205-211). Jeżeli natomiast – z uwagi na jeden z zarzutów dotyczących naruszenia prawa procesowego zawartych w apelacji – Sąd Apelacyjny uważał, że należało uzupełnić postępowanie dowodowe przez dopuszczenie dowodu z uzupełniającego przesłuchania powodów, to jako sąd merytoryczny mógł to uczynić na rozprawie apelacyjnej.

Za utrwalony trzeba przyjąć pogląd, że zasada sprawiedliwości proceduralnej obejmuje prawo do rzetelnego procesu, w tym uprawnienie do bycia wysłuchanym i przedstawienia swojego stanowiska w spornych kwestiach faktycznych i prawnych (zob. wyrok SN z 29 listopada 2017 r., II CSK 156/17 i cyt. w nim orzecznictwo). Oczywiście jest jednak, że w niniejszej sprawie strona pozwana została wysłuchana, przedstawiając swoje stanowisko w pismach procesowych, gdyż czym innym jest żądanie przeprowadzenia jednego z dowodów osobowych na rozprawie. W świetle wprowadzonej przez ustawodawcę możliwości rozpoznania sprawy na posiedzeniu niejawnym – na podstawie art. 15 zzs<sup>1</sup> pkt 3 u.COVID-19 – nie ma podstaw do uznania słuszności argumentacji podniesionej przez Sąd Apelacyjny. Ewentualne wątpliwości tego Sądu odnośnie do samej zasadności wprowadzonych przez ustawodawcę zmian nie stanowią wystarczającej podstawy do uznania, że ten przepis nie miał zastosowania w toku niniejszej sprawy. Tym samym skutek zastosowania przez Sąd Okręgowy przepisu ustawy covidowej strona nie została automatycznie pozbawiona możliwości działania, analiza czynności podejmowanych przez strony również nie świadczy o tym, aby były one ograniczone w możliwości popierania swoich stanowisk, a ewentualne uchybienie procesowe tego Sądu w postępowaniu dowodowym mogło zostać naprawione w postępowaniu apelacyjnym.

Wobec powyższego, w szczególności w świetle okoliczności sprawy, nie można uznać, że w procedowanej sprawie zachodziła nieważność postępowania przed Sądem pierwszej instancji z uwagi na pozbawienie strony możliwości obrony swych praw (art. 379 pkt. 5 k.p.c.).

Z przytoczonych względów, na podstawie art. 398<sup>15</sup> § 1 zw. z art. 394<sup>1</sup> § 3 k.p.c., Sąd Najwyższy orzekł, jak w sentencji postanowienia, pozostawiając rozstrzygnięcie o kosztach postępowania zażaleniowego w orzeczeniu kończącym postępowanie w sprawie (art. 108 § 2 w zw. z art. 398<sup>21</sup> w zw. z art. 394<sup>1</sup> § 3 k.p.c.).

[P.L.]

[ms]

